

Kriminalomsorgsdirektoratet

Deres ref:

Vår ref:
201700298-13

Dato:
08.06.2017

HØRINGSUTTALELSE FRA REGION ØST - STRAFFEPROSESSUTVALGETS UTREDNING NOU 2016:24 NY STRAFFEPROSESSLOV

1. Innledning

Kriminalomsorgen region øst viser til Kriminalomsorgsdirektoratets oversendelse av høring om NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov i brev av 2. januar 2017.

Vi har søkt å svare på de delene av NOU'en som Kriminalomsorgsdirektoratet har skissert som mulige fokusområder i brevet av 2. januar 2017. I tillegg har vi kommentert noen andre områder av NOU'en som vi har merket oss som aktuelle for kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgen region øst sendte høringen til våre lokale enheter 3. januar 2017. Vi har mottatt en skriftlig uttalelse fra Hedmark og Oppland friomsorgskontor og en muntlig uttalelse på deler av høringen fra Østfold friomsorgskontor.

2. Generelt om kriminalomsorgen rolle i straffeprosessen

Kriminalomsorgen har en liten rolle i straffeprosessen sammenlignet med de andre aktørene i strafferettskjeden. Som nevnt i NOU'en på side 189 har kriminalomsorgen i visse tilfeller myndighet til å treffe beslutninger, fremme begjæringer, møte for domstolen og beslutte anke.

Kriminalomsorgen region øst opplever at vår begrensede rolle også gjenspeiler seg i regelverket, både i den nåværende straffeprosessloven og i forslaget til den nye straffeprosessloven. På generelt grunnlag opplever vi at reglene i straffeprosessloven i liten grad er tilpasset kriminalomsorgen og at reglene derfor ikke alltid er like treffende i de tilfellene hvor disse kommer til anvendelse for oss. Flere steder i den nåværende straffeprosessloven står det skrevet at reglene gjelder "tilsvarende" for kriminalomsorgen, mens vi opplever at det i praksis ikke er så enkelt å anvende reglene "tilsvarende" eller at det er uklart hvilke regler som gjelder tilsvarende.

Utvalget har også merket seg at kriminalomsorgens rolle i straffeprosessen er noe annerledes enn for påtalemyndigheten ellers. De uttaler på side 190 at reglens kobling til kriminalomsorgens myndighetsområde tilsier at de tas inn i straffegjennomføringsloven, i samsvar med andre organer utenfor påtalemyndigheten med begrenset påtalemyndighet. De har derfor foreslått å innta en ny § 6a i straffegjennomføringsloven om kriminalomsorgens myndighet i straffesaker. Kriminalomsorgen region øst er positive til en løsning hvor man tydeliggjør at reglene som gjelder for kriminalomsorgen er noe annerledes enn for påtalemyndigheten ellers. Vi mener imidlertid at dette ikke blir tydeligere ved å flytte reglene fra straffeprosessloven til straffegjennomføringsloven. I forslaget til den nye § 6a fjerde ledd er fremdeles løsningen at reglene i straffeprosessloven skal gjelde "tilsvarende" for kriminalomsorgen. Det står ikke hvilke regler i straffeprosessloven som gjelder tilsvarende og reglene er fremdeles ikke tilpasset kriminalomsorgens myndighetsområde. Dette bør etter vår oppfatning bli tydeligere. Innholdet i forslaget til ny § 6a vil bli kommentert nærmere nedenfor.

3. Personundersøkelser

3.1 Kompetanse til å beslutte personundersøkelse

Forslaget som nå foreligger innebærer at påtalemyndigheten skal kunne be om personundersøkelse i alle typer saker, også der mistenkte ikke samtykker til en slik undersøkelse eller han ikke har tilstått forholdet. Region øst antar at dette vil medføre at påtalemyndigheten vil rekvirere flere personundersøkelser enn etter dagens ordning. Dette vil kunne bidra til å gi retten et bedre grunnlag for valg av straffereaksjon. Østfold friomsorgskontor har i høringsomgangen spilt inn at de har erfart en nedgang i anmodninger om generelle personundersøkelser de siste årene. Samtidig har det vært en nedgang i bruken av samfunnsstraff. En utvidelse av adgangen til å rekvirere personundersøkelse kan bidra til økt opplysning og bruk av samfunnsstraffen igjen. Samtidig vil en generell adgang til å rekvirere en personundersøkelse forhåpentligvis innebære at friomsorgen mottar anmodningen fra påtalemyndigheten på et tidligere stadium enn det som ofte er tilfellet nå. Friomsorgen opplever ofte at anmodningen om personundersøkelse kommer kort tid før saken skal opp for retten.

Region øst legger til grunn at den generelle beslutningsmyndigheten som er foreslått i § 16-1 annet ledd, vil medføre at friomsorgen får langt flere anmodninger om å gjennomføre personundersøkelser enn per i dag. Dette vil gå ut over friomsorgens kapasitet og øvrig oppgaver. Hvis forslaget vedtas må kriminalomsorgen tilføres ressurser for å håndtere denne oppgaven.

Vi foreslår at også kriminalomsorgen gis adgang til å rekvirere personundersøkelser der det har betydning for sakens opplysning. Dette vil særlig kunne være aktuelt i saker som gjelder omgjøring av dom på ungdomsstraff på grunn av vilkårsbrudd, hvor det kan ha skjedd store endringer i en ungt liv før saken kommer til behandling i rettsapparatet.

3.2 Tilgang til personundersøkelsen

Region øst støtter utvalgets vurdering om at kriminalomsorgen bør ha direkte og ubetinget tilgang til personundersøkelser, uten å gå via påtalemyndigheten. Dette vil være tidsbesparende. I tillegg vil personundersøkelsen være et viktig dokument for å kartlegge domfeltes behov og det nærmere innholdet under straffegjennomføringen.

3.3 Bruk av tvang for fremstilling til personundersøkelse

Regionkontoret ser at det ved en utvidet adgang til å rekvirere personundersøkelser, kan fremstå hensiktsmessig med en adgang til å beslutte fremstilling til en personundersøkelse. Samtidig kan en slik bruk av tvang gjøre det utfordrende å gjennomføre personundersøkelsen. Tvang kan medføre at friomsorgen får en umotivert og negativ person i tale. Det er lite trolig at friomsorgen da vil få mistenktes samtykke til å ta kontakt med andre aktuelle kilder. Dette vil få betydning for hvilke opplysninger som kommer fram og følgelig gi en begrenset personundersøkelse.

Østfold friomsorgskontor foreslår heller at mistenkte pålegges å møte til én førstegangssamtale, slik at friomsorgen kan få mulighet til å få mistenkte i tale og forklare innhold og hensikt med undersøkelsen. På den måten vil de kunne oppnå å motivere for videre oppmøter for å gjennomføre personundersøkelsen. I tillegg vil de ha en bedre sjanse til å få domfelte til å samtykke til å innhente informasjon hos andre kilder.

4. Vedtak om fullbyrding av dom (fullbyrdelsesordre)

Kriminalomsorgen ved regionalt nivå har i dag myndighet til å treffe vedtak om å fullbyrde dommer som beslutter å fullbyrde subsidiær fengselsstraff etter brudd på vilkår for gjennomføring av samfunnsstraff og ungdomsstraff, reststraff etter brudd på vilkår for prøveløslatelse og betinget fengselsstraff etter brudd på vilkår for gjennomføring av program mot ruspåvirket kjøring og narkotikaprogram med domstolskontroll, jf. straffeprosessloven § 455 fjerde ledd. Andre dommer om straff krever i dag en fullbyrdelsesordre fra den ordinære påtalemyndigheten.

Utvalget har stilt spørsmål ved om det er grunnlag for å videreføre dagens ordning med en særskilt fullbyrdelsesordre fra påtalemyndigheten, og konkluderer på side 457 med at dette ikke er nødvendig. De foreslår derfor at straff og andre strafferettslige reaksjoner skal fullbyrdes straks vilkårene for dette foreligger, jf. § 40-1. Hvilken myndighet som skal ha ansvar for å iverksette fullbyrdingen fremgår av § 40-2, jf. side 657. Kriminalomsorgen region øst har flere kommentarer til utvalgets forslag til de nye bestemmelsene i §§ 40-2 (1) og 40-1 (1).

Når det gjelder § 40-2 (1) bemerker vi at det i dag er konfliktrådet, og ikke kriminalomsorgen som iverksetter dommer om ungdomsstraff. Dette er også bemerket i uttalelsen som er vedlagt fra Hedmark og Oppland friomsorgskontor. Vi er av den oppfatning at ordningen med at konfliktrådet iverksetter ungdomsstraff bør fortsette og at § 40-2 (1) bør endres på dette punktet. Begrunnelsen for dette er at det er konfliktrådet som har ansvar for den praktiske gjennomføringen av ungdomsstraffen og at kriminalomsorgen kun er en bidragsyter inn i dette, i tillegg til å håndtere brudd på vilkår. Det vil derfor være naturlig at det er konfliktrådet, og ikke kriminalomsorgen som iverksetter straffen. Vi bemerker i den forbindelse at dette også vil gjelde for ungdomsoppfølging, som vi ikke kan se er omtalt i lovforslaget.

Vi stiller også spørsmål ved om ikke betinget dom med vilkår om narkotikaprogram med domstolskontroll og program mot ruspåvirket kjøring burde vært tatt med i § 40-2 (1) bokstav a). Videre bør det presiseres nærmere hva som ligger i begrepet «frihetsstraff».

I forslaget til ny § 40-1 (1) fremgår det at idømt straff eller annen strafferettslig reaksjon ”skal” iverksettes ”straks” dommen er rettskraftig. Kriminalomsorgen region øst mener en slik ordning vil kunne virke positivt for en hurtigere iverksettelse av straffen. Dette vil være av stor betydning for både fornærmede, pårørende, domfelte og samfunnet generelt. Det er helt sentralt for bruk av straff som virkemiddel at straffegjennomføringen kommer raskt etter pådømmelse, både for straffens allmennpreventive og individualpreventive formål. Vi ser imidlertid noen praktiske utfordringer med den foreslåtte løsningen. Etter dagens ordning mottar kriminalomsorgen

fullbyrdelsesordre fra påtalemyndigheten og innkaller domfelte til iverksettelse av straffen minimum 60 dager frem i tid. Kriminalomsorgen har deretter anledning til å justere dette tidspunktet i ettertid med inntil 30 dager uten at domfelte fremsetter søknad om dette, jf. forskrift om innkalling og utsettelse ved fullbyrning av straff § 2 og tilhørende retningslinjer.

Dersom straffen skal fullbyrdes ”straks” og det er kriminalomsorgen som skal gjøre dette, vil det etter vår oppfatning være svært viktig å avklare hvem som skal holde oversikt over når dommen er rettskraftig og underrette kriminalomsorgen (og andre myndigheter som skal iverksette straff) om at straffen kan iverksettes. Det bør etter vår oppfatning være tydelig hvem som skal gjøre dette og hvordan det skal gjøres. Ettersom det er påtalemyndigheten som fører saken for retten og det er politiet som ofte forkynner dommen for den domfelte, vil det etter vår oppfatning også være naturlig at det er politiet/påtalemyndigheten som holder oversikt over når dommen er rettskraftig og underretter kriminalomsorgen om at straffen skal iverksettes.

5. Innkalling, pålegg om å møte, unndragelse, direkteinnsettelse

Det følger av forslag til ny straffeprosesslov § 40-1 (1) bokstav b) at dommen skal fullbyrdes straks den er rettskraftig. Kriminalomsorgen har ingen oversikt over når dommen blir rettskraftig. Det er derfor nødvendig med en form for fullbyrdelsesordre/meddelelse fra påtalemyndigheten om at dom er rettskraftig.

Pålegg om å møte til fastsatt tid og sted meddeles av kriminalomsorgen. I forslag til ny § 40-3 fremgår ikke lenger dette. Det antas imidlertid at dette følger naturlig av bestemmelsen. Vi antar at bestemmelsen er utformet på denne måten for også om omfatte konfliktrådene, som skal iverksette ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Dette bør imidlertid da også fremgå av bestemmelsen andre ledd, dersom konfliktrådet skal kunne begjære domfelte avhentet av politiet.

I straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd er det vist til straffeprosessloven § 461. Dette må endres til ny straffeprosesslov § 40-3 (1).

I forslag til ny § 40-3 (2) er det ikke tatt med det som i dag fremgår av straffeprosessloven § 461 annet ledd annet punktum. Dette gjelder for det første avhenting av politiet ved uteblivelse under straffegjennomføringen. Dersom dette ikke lenger skal fremgå av straffeprosessloven bør det fremgå i straffegjennomføringsloven. Det anses videre svært uheldig dersom det ikke lenger skal være anledning til å avhente domfelte dersom det før påbegynt soning er grunn til å tro at han vil unndra seg fullbyrning av straff. Kriminalomsorgen benytter denne muligheten til direkte innsettelse i dag. Kriminalomsorgen mener det fremdeles bør være en mulighet for å avhente domfelte i slike tilfeller, det anses viktig å kunne sette domfelte direkte inn i fengsel der det er høy unndragelsesfare. Vi kan ikke se at det er begrunnet hvorfor denne muligheten er fjernet.

Uklarheter rundt meddelelse/forkynning av innkalling:

Fullbyrning av straff skal skje ved pålegg om å møte. I dagens forskrift og retningslinjer om innkalling og utsettelse ved fullbyrning av straff av 19. mars 2010 fremstår det som noe uklart om et slikt pålegg må forkynnes, om det holder med meddelelse og om domfelte må etterlyses. I straffeprosessloven § 461 (ny § 40-3) fremgår det at domfelte «kan» avhentes.

I forskriften § 2 fjerde ledd «skal» kriminalomsorgen meddele innkallingen, men når sakens art eller omstendighetene for øvrig tilsier det «bør» innkallingen forkynnes. I femte ledd fremgår det at dersom det ikke oppnås kontakt med domfelte «skal» han etterlyses. I retningslinjene på side 5 fremgår det at dersom det ikke oppnås kontakt med domfelte «skal» forkynning benyttes. Det

fremstår som noe uklart om innkallingen «bør» eller «skal» forkynnes. Forskriften og retningslinjene er her ikke helt i samsvar. Dette kan være en utfordring der domfelte ikke møter til for eksempel samfunnsstraff. Friomsorgskontorene sender her innkalling til domfeltes folkeregistrerte adresse og brev kommer ikke i retur. Her har det ikke blitt oppnådd kontakt med domfelte, men det må anses klart at domfelte har mottatt brevene. Bør det da være nødvendig å forkynne innkallingen? Vi viser blant annet til dom fra lagmannsretten LB-2011-358 om at domfelte selv hadde en aktsomhetsplikt overfor kriminalomsorgen, og at han derfor burde ha tatt kontakt når han etter lengre tid ikke hadde mottatt noen innkallelser fra kriminalomsorgen.

6. Utsettelse av fullbyrding av straff

I forslag til ny straffeprosesslov § 40-2 (2) bokstav a) skal det gis utsettelse når det er «utilrådelig på grunn av domfeltes psykiske helsetilstand eller helse for øvrig». I nåværende straffeprosesslov § 459 første ledd skal fullbyrdingen utsettes dersom domfelte er blitt «alvorlig sinnslidende eller hans helsetilstand ellers gjør fullbyrdingen utilrådelig». «Alvorlig sinnslidende» er tatt ut av bestemmelsen uten noen nærmere begrunnelse, men det antas at dette begrepet er inntatt i den nye formuleringen om at straffen skal utsettes når det er utilrådelig på grunn av domfeltes «psykiske helsetilstand». Dette begrepet bør i så fall ses i sammenheng med tilregnelighetsvurderingen i straffeloven § 20.

Forslaget innebærer en endring av ordlyden fra dagens straffeprosesslov, hvor straffen skal utsettes når domfelte er «*blitt alvorlig sinnslidende eller hans helsetilstand ellers gjør fullbyrding utilrådelig*» til utilrådelig «*på grunn av domfeltes psykiske helsetilstand eller helse for øvrig*». Vi stiller spørsmål ved om terskelen for utsettelse av fullbyrding av dom på grunn av psykisk helse med dette er ment å endres/senkes, jf. forskjellen i ordlyden. Det bør i så tilfelle omtales og begrunnes i forarbeidene.

Nåværende straffeprosesslov § 459 fjerde ledd om beslutningsmyndighet viser til at kriminalomsorgen fatter vedtak etter både første og annet ledd. Det fremgår kun av forslag til ny straffeprosesslov § 40-2 (3) at det er kriminalomsorgen som beslutter dette. Det antas at det fremdeles er kriminalomsorgen som beslutter utsettelse også etter § 40-2 (2) bokstav a og b. Dette bør imidlertid fremkomme av bestemmelsen.

I forslag til ny § 40-2 (3) bokstav d) er «vektige grunner» endret til «særlige forhold» uten noen begrunnelse, men vi anser at vurderingen vil være den samme. Dette bør kanskje presiseres?

I ny § 40-2 (3) annet avsnitt fremgår det at utsettelse etter bokstav c kan forlenges. Utsettelse etter bokstav d) kan også forlenges dersom det fremdeles er særlige forhold som tilsier det. For å ikke skape forvirring bør denne presiseringen komme inn i bokstav c.

Bemerkninger vedrørende rettslig overprøving, nåværende straffeprosesslov § 459 fjerde ledd, forslag til ny § 40-4 (1) bokstav d:

Kriminalomsorgen region øst ser hensikten med å få avklart «raskt» om man har krav på soningsutsettelse eller ikke. Likevel mener vi at det bør være et krav om at klagemulighetene er uttømt før saken kan avgjøres av retten, da det kan anses som unødvendig bruk av rettsapparatet når domfelte uansett kan klage på vedtaket. Det ville vært en fordel om kriminalomsorgen får behandle disse sakene før de tas inn til retten. Når lokalt nivå har avslått søknaden og domfelte tar saken til retten er det regionalt nivå som møter for retten. Regionalt nivå har da ikke hatt noen anledning til å ta stilling til saken, og det synes unødvendig å møte for retten dersom regionalt nivå under behandlingen av saken mener at det skulle vært innvilget soningsutsettelse og ville

tatt en klage til følge. Hensynet til domfelte vil uansett bli ivaretas ved at disse sakene behandles raskt og i stor grad før domfelte må påbegynne soningen. Kriminalomsorgen kan også gi klagen oppsettende virkning slik at domfelte ikke må påbegynne soningen før klagen er ferdig behandlet. Dersom det er nødvendig for domfeltes rettssikkerhet burde det kanskje heller vært et krav eller større mulighet for å gi klagen oppsettende virkning. Videre kan en eventuell feil repareres ved at domfelte blir innvilget straffavbrudd dersom det senere skulle vise seg at straffen ikke skulle vært fullbyrdet.

Generelt om innhenting av uavhengig sakkyndig vurdering om soningsdyktighet:

For å vurdere om fullbyrdingen skal utsettes på grunn av domfeltes helsetilstand kan det innhentes en uttalelse fra en uavhengig sakkyndig lege/psykolog, jf. retningslinjer om innkalling og utsettelse ved fullbyrding av straff av 19. mars 2010 side 10. Det fremgår videre at domfelte kan «pålegges» å fremstille seg for en bestemt lege/psykolog til undersøkelse. Selv om domfelte kan «pålegges» å fremstille seg, kan vi ikke se at kriminalomsorgen har noen hjemmel til anmode politiet om at domfelte pågripes og fremstilles av politiet til en slik undersøkelse.

Det følger av straffeprosessloven § 165 annet ledd at når en siktet ikke møter etter innkalling for å bli undersøkt av oppnevnt sakkyndig, kan han fremstilles av politiet. Etter kjennelse av retten kan han holdes fengslet inntil han kan bli fremstilt. Det samme gjelder om han møter beruset. Siktete kan holdes fengslet etter denne paragrafen selv om fengslingsgrunnene i straffeprosessloven § 184 annet ledd, jf. §§ 171, 172 og 173 annet ledd ikke foreligger, jf. Bjerke, Keiserud og Sæther - kommentarutgaven til straffeprosessloven.

Straffeprosessloven § 165 annet ledd gjelder bare når den rettspsykiatriske undersøkelsen foretas av oppnevnte sakkyndige, jf. kommentarutgaven s. 597.

Region øst er av den oppfatning at vi ikke har adgang til å anmode politiet om å pågripe domfelte for å fremstille han/henne til en undersøkelse i saker som gjelder spørsmål om vurdering av soningsdyktighet.

Vi ser at det kunne vært hensiktsmessig om kriminalomsorgen kunne anmodet politiet om å pågripe og fremstille domfelte til en slik undersøkelse. Dette gjelder særlig der den innsendte dokumentasjonen er gammel og ikke oppdatert. En uttalelse fra en sakkyndig vil da kunne få begrenset vekt siden det ikke har kunnet hensynta eventuelle nye momenter.

7. Møterett i saker hvor kriminalomsorgen har fremsatt begjæring om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff

I forslag til ny straffegjennomføringslov § 6a første ledd reguleres blant annet kriminalomsorgens møterett for tingrett og lagmannsrett, samt kriminalomsorgens ankekompetanse. Kriminalomsorgen er gitt møterett i saker som er brakt inn for domstolene av kriminalomsorgen etter straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd, straffeloven §§ 39 første eller annet ledd, 52 første ledd bokstav a eller 52 c første ledd bokstav a, samt i sak etter straffeprosessloven § 40-4 første ledd bokstav d.

Vi er enig i at Kriminalomsorgens møterett for tingrett og lagmannsrett videreføres i nevnte saker. I tillegg mener vi at det bør fremgå av bestemmelsen at kriminalomsorgen også har møterett i saker som returneres til domstolen etter konfliktrådsloven § 25 fjerde ledd.

8. Forberedelse til og behandling av saker hvor kriminalomsorgen har møterett

Utvalget har foreslått å flytte reglene som gjelder for kriminalomsorgen fra straffeprosessloven til straffegjennomføringsloven, jf. forslag til ny § 6a i straffegjennomføringsloven. Bestemmelsens første ledd regulerer kriminalomsorgens møterett. Annet ledd regulerer kriminalomsorgens ankekompetanse, og tredje ledd regulerer kriminalomsorgens kompetanse til å treffe vedtak om iverksetting av straff. I fjerde ledd står det at ”reglene i straffeprosessloven gjelder tilsvarende.” Det står imidlertid ikke hvilke regler i straffeprosessloven som gjelder tilsvarende. Dette mener vi bør komme tydeligere frem.

Forslaget til den nye straffeprosessloven inneholder en del med generelle regler om rettens saksbehandling (del 6), hvor man blant annet finner regler om rettsmøter (kapittel 31), en del som gjelder for tingrettens behandling av straffekrav (del 7), hvor man blant annet finner regler om forberedelse til hovedforhandling (kapittel 34), regler om hovedforhandlingen (kapittel 35) og regler om forenklet behandling (kapittel 36). Dernest er det en del som gjelder for anke (del 8), hvor man blant annet finner regler om realitetsbehandlingen av anker (kapittel 39).

Ettersom forslaget til den nye straffeprosessloven har en egen del om anke (del 8) og det i forslaget til ny § 39-6 (1) fremgår at ankeforhandling gjennomføres etter bestemmelsene om hovedforhandling så langt de passer og ikke annet er bestemt, legger vi til grunn at det er reglene i del 8 om anke gjelder tilsvarende i de sakene hvor kriminalomsorgen har møterett for lagmannsretten.

Det er imidlertid uklart hvilke regler i straffeprosessloven som gjelder i saker hvor kriminalomsorgen har møterett for tingretten. I NOU'en på side 685 står det at reglene som skal gjelde tilsvarende for kriminalomsorgen blant annet er ”reglene om innkalling til rettsmøter, ankefrist, krav til ankeerklæringen mv.” Videre står det for eksempel i straffeloven av 2005 § 52 femte ledd at reglene om varsling i nåværende straffeprosesslov § 243 (om rettsmøter under etterforskningen) gjelder tilsvarende for rettsmøter om omgjøring av samfunnsstraff. Utvalget har foreslått å videreføre innholdet i nåværende § 243 i en ny §§ 31-2 og 33-2 som gjelder for rettsmøter.

På bakgrunn av dette kan det synes som at straffeprosesslovens regler om rettsmøter i alle fall i noen tilfeller skal gjelde tilsvarende for de sakene hvor kriminalomsorgen har møterett. Det er imidlertid uklart for oss om alle reglene som gjelder for rettsmøter gjelder tilsvarende for kriminalomsorgen og om dette samtidig innebærer at reglene om hovedforhandling og forenklet forhandling ikke gjelder tilsvarende.

9. Ankekompetanse i saker hvor kriminalomsorgen har fremsatt begjæring om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff

I forslag til ny straffegjennomføringslov § 6a annet ledd foreslås det at Kriminalomsorgens regionale nivå kan treffe vedtak om anke over tingrettens dom i sak etter straffeloven §§ 39 annet ledd og 52 første ledd bokstav a. Det er uklart hvorfor kriminalomsorgen ikke er gitt ankekompetanse i saker som gjelder straffeloven § 52c første ledd bokstav a, konfliktrådsloven § 25 fjerde ledd, straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd og straffeprosessloven § 40-4 første ledd bokstav d. Vi mener at kriminalomsorgen bør ha slik ankekompetanse og at dette bør inntas i loven.

11.1 Prøveløslatelse

Vi ser at ankekompetanse i saker etter straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd er regulert i straffegjennomføringsloven § 44 jf. § 58 tredje ledd. Vi mener at lovtekniske hensyn tilsier at

dette bør reguleres i ny straffegjennomføringslov § 6a, for å unngå misforståelser om ankekompetansen på området.

11.2 Ungdomsstraff

Vi mener at flere rettskilder støtter opp under og gir gode argumenter for å legge til grunn at kriminalomsorgen har kompetanse til å anke over tingrettens avgjørelser etter straffeloven § 52 c første ledd bokstav a og konfliktrådsloven § 25 fjerde ledd. Vi er av den oppfatning at manglende henvisning til disse bestemmelsene i dagens straffeprosesslov må anses for en glipp av lovgiver.

Vi viser til at kriminalomsorgen etter straffeloven § 52 c fjerde ledd, jf. konfliktrådsloven § 31 tredje ledd, er gitt kompetanse til å fremme sak etter første ledd bokstav a. Etter straffeloven § 52 c femte ledd skal kriminalomsorgen videre varsles etter de samme regler som gjelder for påtalemyndigheten. Videre legger vi til grunn at kriminalomsorgens regionale nivå også bringer saker inn for retten i medhold av konfliktrådsloven § 25 fjerde ledd. Etter Kriminalomsorgen region øst sitt syn gir dette kriminalomsorgen partsstatus etter straffeprosessloven (nåværende) § 306 som med dette gir kriminalomsorgen ankerett i saken.

Videre finner vi at uttalelser i forarbeidene til ny straffelov taler for at kriminalomsorgen har ankerett. I Prop. L 135 (2010-2011) kapittel 10.13.3 fremgår det at departementet mener at reglene ved brudd på ungdomsstraff bør utformes i samsvar med reglene for brudd på samfunnsstraff så langt de passer, jf. straffeloven (1902) § 28 b fjerde ledd, jf. straffegjennomføringsloven § 58 med tilhørende retningslinjer. Videre har regionene opparbeidet seg erfaring gjennom å ha fått ansvaret for å ta bruddsakene i samfunnsstraffen til retten. Når reglene om brudd på ungdomsstraff er utformet i samsvar med reglene for brudd på samfunnsstraff, tilsier dette etter vår vurdering at kriminalomsorgen også bør ha tilsvarende ankerett for tingrettens avgjørelser etter straffeloven § 52 c første ledd bokstav a, som ved samfunnsstraff.

I Innst. 83 L (2011-2012) på s. 5 fremgår det at;

«Komiteen har kommet til at tilsvarende som ved brudd på samfunnsstraff, må kriminalomsorgens møterett i rettsmøtet ved brudd på vilkårene for ungdomsstraff, reguleres. En slik lovendring vil gi ansatte i kriminalomsorgen adgang til å møte ved rettsmøter i tingretten og lagmannsretten om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff ved brudd på vilkår for ungdomsstraff etter straffeloven § 28 c fjerde ledd bokstav a. Begjæring om slik fullbyrding fremmes av kriminalomsorgen, jf. straffeloven § 28 c syvende ledd første punktum».

Når kriminalomsorgen i utvalgets forslaget er gitt møterett i lagmannsretten i saker som gjelder fullbyrding av subsidiær fengselsstraff etter straffeloven § 52 c første ledd bokstav a, mener vi at manglende henvisning til straffeloven § 52 c første ledd bokstav a i utkastet til ny straffegjennomføringsloven § 6a må anses for å være utilsiktet. Det har formodningen mot seg at kriminalomsorgen skal kunne møte til lagmannsrettens behandling av saken, men ikke kunne fremsette anke over tingrettens dom.

Dersom ankekompetansen ikke inntas i nye straffegjennomføringslov § 6a, ber vi om at denne ankekompetansen bli hjemlet i konfliktrådsloven, tilsvarende straffegjennomføringsloven § 58 annet ledd annet punktum.

Dersom lovgiver mener at kriminalomsorgen *ikke* skal ha ankekompetanse i disse sakene, bør dette fremgå av lovteksten og/eller forarbeidene. Vi kan ikke se at det i forarbeidene er redegjort for hvorfor ankekompetanse i tingrettens avgjørelser om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff ved ungdomsstraff skal være ulik ordningen ved saker som gjelder fullbyrding av subsidiær fengselsstraff ved samfunnsstraff.

11.3 Soningsutsettelse

I utvalgets forslag til § 40-4 bokstav d fremgår det at retten «avgjør» tvist om hvorvidt vedkommende er i en tilstand som nevnt i § 40-2 annet ledd bokstav a. I gjeldene straffeprosesslov § 459 fjerde ledd jf. § 462 fremgår det at spørsmålet kan avgjøres ved kjennelse. Vi er av den oppfatning at det bør fremgå av loven hvorvidt en slik avgjørelse skal avgjøres ved dom eller beslutning.

Ankekompetanse i saker som gjelder avgjørelser om soningsutsettelse etter § 40-4 første ledd bokstav a er ikke angitt i ny straffegjennomføringslov § 6a annet ledd. Etter region øst sin praksis kan regionalt nivå anke kjennelser som gjelder avgjørelser om soningsutsettelse etter gjeldene straffeprosesslov § 377.

Vi mener at regionalt nivå ankekompetanse i disse sakene bør videreføres. Vi ber om at dette blir avklart gjennom lovtekst. Dersom det er tilsiktet at kriminalomsorgen ikke skal ha ankekompetanse må dette fremgå klart av forarbeidene.

11.4 Ankekompetanse for både dommer og beslutninger

Kriminalomsorgens ankekompetans i ny straffegjennomføringslov § 6a annet ledd bør gjelde både dommer og beslutninger avsagt av tingretten. Ordlyden bør derfor endres til tingrettens «avgjørelser». Denne ordlyden er benyttet i gjeldene straffeprosesslov § 68.

11.5 Anke til Høyesterett

I gjeldene straffeprosesslov § 68 femte ledd fremgår det at «anke over lagmannsrettens dom» besluttes av statsadvokaten. Vi mener det bør fremgå av forslag til ny straffegjennomføringslov § 6a at statsadvokaten har ankekompetanse over lagmannsrettens dommer og beslutninger, dersom kompetanse til å anke beslutninger ligger der. Dersom ankekompetansen over lagmannsrettens *beslutninger* ligger hos andre («den som utfører saken»), bør dette fremgå. Vi viser til brev datert 6. juni 2017 (201515527-4) hvor vi redegjør for denne problemstillingen.

10. Domfeltes rett til forsvarer

Forslaget til ny straffeprosesslov § 3-19 innebærer slik Kriminalomsorgen region øst ser det en utvidet rett for domfelte til å få oppnevnt offentlig forsvarer i saker hvor det er spørsmål om å fastsette eller fullbyrde ubetinget frihetsstraff etter brudd på vilkår for straffutmålingsutsettelse, fullbyrdingsutsettelse, løslatelse på prøve fra fengselsstraff, løslatelse på prøve fra forvaring og samfunnsstraff, samt i saker om opphevelse eller endring av vilkår for prøveløslatelse fra forvaring, sammenlignet med § 100c i dagens straffeprosesslov. Dette er positivt for den domfeltes rettssikkerhet.

Verken nåværende § 100c eller forslaget § 3-19 nevner domfeltes rett til å få oppnevnt offentlig forsvarer for domfelte som har begått brudd på vilkår for gjennomføring av ungdomsstraff, jf.

straffeloven § 52c første ledd bokstav a. Det fremgår imidlertid av straffeloven § 52c femte ledd at reglene om forsvarer i nåværende straffeprosesslov § 96 tredje ledd (forslag til ny § 3-11 første ledd bokstav a) gjelder tilsvarende for rettsmøter om omgjøring av ungdomsstraff. Dette innebærer at domfelte har rett på forsvarer dersom han er under 18 år på omgjøringstidspunktet. Vi har imidlertid sett flere tilfeller hvor domfelte er over 18 år ved spørsmål om omgjøring av ungdomsstraff. Vi mener at domfelte i slike tilfeller bør ha en tilsvarende rett på å få oppnevnt offentlig forsvarer som i de andre tilfellene nevnt i nåværende § 100c og forslaget til ny § 3-19 og at denne retten bør fremgå av de samme bestemmelsene.

11. Forslag om administrativ gjeninnsettelse i fengsel etter brudd på vilkår for prøveløslatelse

Kriminalomsorgen ved regionalt nivå har i dag myndighet til å fremsette begjæring til tingretten om at domfelte skal gjeninnsettes i fengsel for den resterende delen av fengselsstraffen dersom domfelte begår brudd på vilkårene for prøveløslatelse fra fengsel, jf. straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd. Ved behandlingen av begjæringen har tingretten full overprøvingskompetanse, jf. ordet ”kan”.

Kriminalomsorgen region øst mener at vurderingen burde vært tillagt kriminalomsorgen og ikke domstolen. Begrunnelsen for dette er at det er kriminalomsorgen som beslutter om den domfelte skal prøveløslates fra fengsel eller ikke, og at dette er en vurdering som fullt og helt ligger innenfor kriminalomsorgens forvaltningsrettslig skjønn. Vurderingen av om domfelte skal gjeninnsettes i fengsel etter brudd på vilkår for gjennomføring av prøveløslatelse skiller seg på denne måten fra vurderingen av om domfelte skal fullbyrde en subsidiær fengselsstraff etter brudd på samfunnsstraff eller ungdomsstraff, eller en betinget fengselsstraff etter brudd på vilkår for program mot ruspåvirket kjøring eller narkotikaprogram med domstolskontroll, som er idømt av retten.

I tillegg vil det være både prosessøkonomisk besparende og mer effektivt å legge denne vurderingen til kriminalomsorgen istedenfor hos domstolen. Det kan i dag ta flere måneder å få avgjort en sak hvor kriminalomsorgen har avbrutt straffegjennomføringen for en domfelt som har brutt vilkårene for prøveløslatelse til det foreligger endelig dom i saken og domfelte kan kalles inn til fengsel på nytt. Prosessen er tidkrevende, omfattende og kostnadskreven, både for kriminalomsorgen og for domstolen. I tillegg er det uheldig at domfelte må vente lenge på et endelig svar før han kan fullføre straffegjennomføringen og det vil virke preventivt.

Kriminalomsorgen region øst sendte 28. mai 2017 et brev til Kriminalomsorgsdirektoratet med forslag om å endre regelverket på bakgrunn av denne problemstillingen. Vi viser til brevet i sin helhet for nærmere redegjørelse (201515527-46).

12. Felles elektronisk saksbehandlingssystem

Utvalget har på side 155 i NOU'en nevnt at det i 2003 ble etablert et pilotprosjekt kalt ”Stifinner” som er en digital løsning for kommunikasjon mellom politiet, domstolene og kriminalomsorgen som benyttes til å sende dokumenter elektronisk mellom de ulike aktørene. Videre skrives det om at utvalget har fått opplyst fra Domstolsadministrasjonen at de ønsker å utvikle et nytt system, ”Stifinner II” som en videreutvikling av pilotprosjektet.

Kriminalomsorgen region øst er svært positive til et slikt felles elektronisk saksbehandlingssystem mellom politiet, domstolene og kriminalomsorgen, og mener dette blant

annet vil kunne bidra til en mer effektiv saksbehandling. Vi understreker imidlertid viktigheten av at det også blir bevilget midler for å kunne etablere dette på en god måte.

13. Restriksjoner under pågripelse og fengsling. Isolasjon.

I utkastet til ny § 15-12 fremgår det hvilken type restriksjoner som kan ilegges i forbindelse med varetektsfengsling, herunder «adgang til nyhetskilder», jf. bestemmelsen forslag a).

Region øst har tidligere oversendt et brev til KDI hvor vi beskriver dagens utfordringer knyttet til håndheving av medieforbud. Kopi av brevet følger vedlagt. Hovedproblemstillingen i brevet er at fengslene i dag har utfordringer med å legge til rette for at innsatte skal ha fellesskap med andre innsatte og samtidig sikre at medieforbudet overholdes. Dette skyldes blant annet mangel på fellesskapsarealer uten tilgang til tv, aviser, radio og lignende. Dersom vi skulle klare å tilrettelegge for dette, vil det uansett være liten realitet i medieforbudet all den tid de andre innsatte har tilgang til medier og kan informere innsatte med medieforbud om hva som fremkommer i media.

Vi ser det ikke som gjennomførbart å kontrollere samtalene mellom de innsatte når de har fellesskap. Å legge begrensinger på hva de innsatte får snakke om i fellesskapet vil videre slik vi ser det være et uforholdsmessig inngripen i de andre innsattes rett til fellesskap og kommunikasjon.

Skal fengselet sikre at medieforbudet overholdes vil dette derfor medføre at fengselet, i dialog med påtalemyndigheten, vil måtte utelukket innsatte helt fra fellesskapet med andre innsatte i medhold av straffegjennomføringsloven § 37. Innsatte vil da i realitet være underlagt samme regime som han eller hun var når de var varetektsfengsel med fullstendig isolasjon. Dette er uheldig. Det kan videre gi inntrykk av at kriminalomsorgen ikke forholder seg til kjennelsen fra retten/setter seg ut over rettens kjennelse om opphevelse av fullstendig isolasjon.

Vi mener det er viktig at lovgiver, påtalemyndighet og domstol er kjent med disse utfordringene, og vi håper at brevet kan oversendes departementet i forbindelse med høringen på ny straffeprosesslov

Med hilsen

Brit Kari Kirkeeide
assisterende regiondirektør

Anita Syversen
seniorrådgiver

Trine Marie Gasmann
rådgiver

Lasse Berntsen
domskoordinator/inspektør

Ingrid Eknes
rådgiver

Hilde Dale Torvund
rådgiver

Stine Pedersen
rådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.